

9. *On the openness of the use of public funds*, Law of Ukraine of 11.02.2015 № 183 – VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/183-19>. (Accessed 5 May 2021) (in Ukr.).

10. Website of the Ministry of Finance of Ukraine. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/2021/> (Accessed 2 May 2021) (in Ukr.).

11. Maiorova, T.M., Kruk, V.V., Shevchuk, Ya.V. (2015). Capital investments: essence and problems of realization in crisis conditions. *Investytsii: praktyka ta dosvid [Investments: practice and experience]*, №21 (in Ukr.).

12. Website of the Main Department of Statistics in Chernivtsi region. URL: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 29 April 2021) (in Ukr.).

13. Shvaiko, L.V. (2019). Development of public finances of Ukraine in modern conditions. *Elektronne naukove fakhove vydannia «Efektyvna ekonomika» [Electronic scientific professional publication "Effective Economics"]*, №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/89.pdf (Accessed 3 May 2021) (in Ukr.).

УДК 336.1.614.2(477)

JEL Classification: H61, H72

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2021-2.82.10>

Д.А. Ковалевич, к.е.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0002-9361-9632>

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Пріоритетним напрямом є розвиток охорони здоров'я, основним завданням якого є надання якісних медичних послуг населення і збереження їхнього здоров'я. Головною метою соціального страхування є матеріальне забезпечення застрахованих осіб та можливість отримання соціальних послуг через спеціально створений фонд соціального страхування. Політична та економічна кризи, пандемія негативно вплинули на галузь охорони здоров'я. В умовах обмеженості фінансових ресурсів проблемним питанням є фінансове забезпечення закладів охорони здоров'я. Все це визначає актуальність теми дослідження.

Мета дослідження. Мета статті – дослідження проблемних питань фінансового забезпечення системи охорони здоров'я та розробка пропозицій щодо удосконалення фінансового механізму надання медичних послуг.

Методологія. У процесі виконання дослідження використано загальнонаукові теоретичні методи: системний аналіз – для визначення основних сутностей соціального страхування; абстрактно-логічний метод – для узагальнення теоретичних досліджень та обґрунтування висновків про систему соціального страхування .

Результати. У статті виділено поняття, основні характеристики галузі охорони здоров'я. Досліджено видатки місцевих бюджетів охорони здоров'я. Проаналізовано видатки місцевих бюджетів Чернівецької області на охорону здоров'я. Визначено чинники, що впливають на розвиток охорони здоров'я. Розроблено пропозиції щодо покращення системи фінансування охорони здоров'я.

Практичне значення. Запропоновані пропозиції стосовно удосконалення системи охорони здоров'я можуть бути використані у практичній діяльності медичних закладів. Реформування галузі охорони здоров'я, спрямоване на краще медичне обслуговування, вимагає здійснення комплексу заходів щодо вдосконалення фінансового механізму таким чином, щоб кошти, виділені на охорону здоров'я, забезпечили належний рівень надання медичних послуг.

Перспективи подальших досліджень. Викладене дозволяє дійти висновку, що удосконалення фінансового забезпечення системи охорони здоров'я населення як складової трансформаційної економічної системи має відбуватися в напрямі формування економічних і соціальних інститутів, притаманних ринковим відносинам. В Україні триває реформа охорони здоров'я, створюються відповідні умови для покращення медичного обслуговування громадян на рівні сучасних європейських стандартів.

Ключові слова: охорона здоров'я, видатки місцевих бюджетів, міжбюджетні трансферти, фінансове забезпечення, медична субвенція.

Кількість джерел: 8.

Dariya Kovalevich, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,

[https:// orcid.org/0000-0002-9361-9632](https://orcid.org/0000-0002-9361-9632)

Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE, Chernivtsi

FINANCIAL SUPPORT OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONDITIONS OF ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL REFORM: PROBLEMS AND PROSPECTS

Summary

The priority is the development of health care, the main task of which is to provide quality medical services to the population and preserve their health. The main purpose of social insurance is the material support of insured persons and the possibility of receiving

social services through a specially created social insurance fund. The political and economic crisis and the pandemic have had a negative impact on the health sector. Given the limited financial resources, the problem is the financial support of health care facilities. All this determines the relevance of the research topic.

The purpose of the article is to study the problematic issues of financial support of the health care system and to develop proposals for improving the financial mechanism for the provision of medical services.

In the course of the research general scientific theoretical methods were used: system analysis - to determine the basic essences of social insurance; abstract - logical method - to generalize theoretical research and substantiate conclusions about the social insurance system.

The article highlights the concepts, main characteristics of the health care industry. Expenditures of local health budgets have been studied. Expenditures of local budgets of Chernivtsi region on health care are analyzed. Factors influencing the development of health care have been identified. Proposals have been developed to improve the health care financing system.

The proposed proposals for improving the health care system can be used in the practice of medical institutions. Health care reform aimed at better health care requires a set of measures to improve the financial mechanism so that funds allocated to health care ensure an adequate level of health care delivery.

The above allows us to conclude that the improvement of financial support of the health care system as a component of the transformational economic system should take place in the direction of the formation of economic and social institutions inherent in market relations. appropriate conditions are created for the improvement of medical care for citizens at the level of modern European standards.

Keywords: health care, local budget expenditures, intergovernmental transfers, financial support, medical subvention.

Number of sources – 8.

Постановка проблеми. В умовах трансформаційних перетворень важливе значення належить охороні здоров'я, адже від здоров'я населення залежить багатогранність суспільного життя та забезпечення країни. У Статуті (Конституції) Всесвітньої організації охорони здоров'я розкрито невід'ємне право людини на охорону здоров'я незалежно від її соціально- економічного положення.

Відповідно до ст. 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням

відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності [1].

Система охорони здоров'я зазнала суттєвих змін. В умовах реформування змінюється механізм фінансування. Національна стратегія реформування медичної системи України на період 2015 – 2020 роки визначила глобальні проблеми, напрями і шляхи їх розв'язання для формування нової державної політики у галузі охорони здоров'я, включаючи нормативні трансформації та впровадження нових фінансових методів та механізмів для забезпечення прав людини на медичне обслуговування. За таких умов медична система країни має бути спрямована на покращення здоров'я населення, орієнтацію на результат та втілення нових технологій при наданні медичних послуг [8].

Система охорони здоров'я в Україні перебуває у кризовому стані, що значною мірою обумовлене недостатнім фінансуванням. Незважаючи на зростання видатків на галузь охорони здоров'я з бюджетів усіх рівнів, вони не спроможні забезпечити покриття її витрат. Організація ефективного функціонування та розвитку системи охорони здоров'я за умов обмеженості фінансових ресурсів є найважливішим завданням органів влади всіх рівнів. Тому питання оцінки сучасного стану охорони здоров'я та виокремлення основних проблем фінансування медичних послуг, які надаються вітчизняними установами охорони здоров'я, набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення охорони здоров'я досліджували такі вітчизняні вчені: Г. Ігнат'єва, Є. Дяченко,

О.Краснова, М. Мальований, С. Онишко, В. Опарін, К. Павлюк, О. Романенко, Т. Стецюк, С. Юрій та інші.

Науковець С. Онишко досліджувала джерела фінансування галузі охорони здоров'я, а також напрями підвищення ефективності використання фінансових ресурсів.

На думку української дослідниці Г. Ігнат'євої, доцільно впроваджувати новітні технології при вкрай обмежених ресурсах галузі охорони здоров'я, тому проблема оцінки якості надання медичної допомоги стає пріоритетною.

І. Заюков досліджував необхідність удосконалення механізму фінансування системи охорони здоров'я України у контексті збереження і відтворення трудового потенціалу держави та обґрунтував відповідні висновки.

О. Краснова вказує на необхідність поліпшення фінансування медицини за рахунок пошуку додаткових джерел, що робить актуальною проблему розроблення та впровадження нової моделі фінансування системи охорони здоров'я України [5, с.75].

Аналіз наукових поглядів показує різносторонні погляди на фінансове забезпечення охорони здоров'я.

Формулювання цілей статті. Мета статті – дослідження проблемних питань фінансового забезпечення системи охорони здоров'я та розробка пропозицій щодо удосконалення фінансового механізму надання медичних послуг.

Завданнями наукової статті є: 1) розкрити сутність та необхідність фінансового забезпечення системи охорони здоров'я; 2) показати зміни, які відбулись у фінансовому механізмі у процесі реформування галузі охорони здоров'я; 3) розробити пропозиції щодо покращення фінансування медичних закладів.

Виклад основного матеріалу. В Україні охорона здоров'я визнана одним із пріоритетних напрямів діяльності держави, який має надзвичайно важливе соціальне, економічне та суспільне значення. Якість медичних послуг, стан здоров'я населення

залежать від рівня забезпеченості закладів охорони здоров'я фінансовими ресурсами та ефективності їх використання.

Складна економічна й політична ситуація в Україні, економічна криза, пандемія, недостатнє фінансування системи охорони здоров'я призвели до того, що показники стану здоров'я населення України упродовж останніх років погіршились: зросли рівні смертності, захворюваності, зменшилась середня тривалість життя .

Головним чинником, що впливає на розвиток охорони здоров'я, забезпечує належну якість медичних послуг, є фінансове забезпечення , що у свою чергу впливає на соціально-економічну результативність галузі. Фінансове забезпечення охорони здоров'я – це метод фінансового механізму, що визначає принципи, джерела й форми фінансування суб'єктів господарювання, чия діяльність спрямована на охорону, збереження, зміцнення та відновлення здоров'я громадян.

Джерелами фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я є: кошти Державного бюджету, місцевих бюджетів, кошти юридичних та фізичних осіб, а також з інших джерел, не заборонених законом. Рівень фінансового забезпечення охорони здоров'я обчислюється на підставі нормативів. У системі охорони здоров'я методом фінансування є спосіб розподілу фінансових ресурсів від фондоотримувача до медичної установи (у т.ч. сімейного або приватного лікаря), що виступає надавачем медичної послуги.

Пріоритетним завданням для закладів охорони здоров'я є ефективно використання обмежених фінансових, матеріальних та інших ресурсів. Розвиток галузі передбачає чітке визначення обсягів та потреб населення в якісній медичній допомозі. Створення єдиної системи категорій і критеріїв у системі охорони здоров'я є основою економічного підходу реформування щодо визначення вартості однієї медичної послуги до потреби у фінансових ресурсах всієї галузі.

Питання ефективності використання бюджетних коштів в Україні регулюється багатьма органами та громадськими організаціями. Заклади охорони здоров'я мають специфічні умови для закупівлі

лікарських засобів; з одного боку, необхідно якомога швидше забезпечити населення якісними ліками, а з іншого – провести тендер за усіма вимогами та здійснити заплановані закупівлі при мінімальному залученні бюджетних коштів і досягненні максимального результату, використовуючи визначений бюджетом обсяг коштів [4, с. 110].

У Законі України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» вказано: «Медичні послуги та лікарські засоби, що не включені до програми медичних гарантій, можуть покриватися за рахунок коштів державного бюджету України, передбачених на реалізацію відповідних державних програм та заходів, місцевих бюджетів, медичного страхування, юридичних і фізичних осіб та з інших джерел, не заборонених законодавством» [7].

В Україні триває медична реформа, метою якої є забезпечити громадянам України рівний доступ до якісних медичних послуг та побудувати належну систему охорони здоров'я. З 1 квітня 2020 року діє Програма медичних гарантій на рівні вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги. Більшість комунальних медичних закладів змінили свій статус і стали комунальними некомерційними підприємствами. Відповідно змінився механізм фінансування. Із розпорядників бюджетних коштів вони стали отримувачами бюджетних коштів. Це привело до того, що новостворені комунальні некомерційні підприємства не складають кошториси, плани асигнувань, а формують фінансовий план як отримувач бюджетних коштів. Установи охорони здоров'я, що надають вторинну (спеціалізовану) медичну допомогу та уклали договори з Національною службою здоров'я України, отримують плату за послуги на рахунки, відкриті в банках. Оскільки це кошти державного бюджету, їх зарахування та використання повинно здійснюватись через рахунки, відкриті в органах Державної казначейської служби України, адже через казначейські рахунки

проходять грошові потоки держави, що сприяє ефективному використанню коштів бюджету.

Фінансування державних та комунальних закладів охорони здоров'я – бюджетних установ – проводиться згідно з бюджетним законодавством. В основу побудови нової системи охорони здоров'я України покладено комплексний підхід до забезпечення громадського здоров'я, зокрема через запровадження державно-громадської системи управління; чіткого визначення соціальної програми державних гарантій у сфері охорони здоров'я; управління якістю медичної допомоги, що базуються на галузевих стандартах і механізмах контролю їх дотримання; належну доступність лікарських засобів; своєчасне реагування на проблеми галузі завдяки інформатизації; координації багатосекторальної відповіді на виклики у сфері охорони здоров'я задля реалізації принципів європейської політики «Здоров'я-2020», а саме: забезпечення профілактики та раннього виявлення захворювань, здійснення контролю за перебігом захворювань та запобігання їх несприятливим наслідкам лікування громадян з опорою на доказові дані, кращий національний і світовий досвід та ефективне інформаційно-комунікаційне забезпечення, а також своєчасної, доступної та якісної медичної допомоги [6].

Проаналізуємо видатки на охорону здоров'я місцевих бюджетів Чернівецької області.

Видатки на утримання закладів охорони здоров'я з місцевих бюджетів області у 2020 році профінансовані у сумі 829 504 669 грн при запланованих 859 034 699 грн, або на 96,6 відсотка. З них: по загальному фонду – 664 035 275 грн, при уточненому плані на рік – 687 061 273 грн (96,6 відсотка), спеціальному – 165 469 394 грн, при запланованих 171 млн 973 тис. 427 грн (96,2 відсотка) [3].

Капітальні видатки по спеціальному фонду профінансовані в сумі 156 млн 324 тис. 524 грн (96,3 відсотка до уточненого річного плану). Зазначені видатки спрямовано на придбання медичного

обладнання для медичних закладів, здійснення робіт з капітального будівництва, ремонту та реконструкції лікувальних закладів.

У 2020 році додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я надійшла до області відповідно до плану в сумі 304 млн 92 тис. 700 гривень.

Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення доплат медичним та іншим працівникам закладів охорони здоров'я за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками, надійшла у сумі 3 млн 812 тис. 729,42 грн, освоєно 3 млн 602 тис. 239,48 грн.

Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я надійшла у сумі 79 млн 529 тис. 800 грн, освоєно 79 млн 161 тис. 341,83 грн.

Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення подачею кисню ліжкового фонду закладів охорони здоров'я, які надають стаціонарну медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками: надійшла у сумі 38 млн. 937 тис. 700 грн, освоєно 38 млн 502 тис. 524,52 грн [3].

З державного бюджету місцевим бюджетам Чернівецької області виділена медична субвенція у сумі 339 млн 513 тис. 200 грн (100% до уточненого плану на рік). Касові видатки проведені у сумі 355 млн 684 тис. 846,17 грн.

Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я у сільській місцевості, проведена у сумі 135 млн 095 тис. 792,41 грн [3].

Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення здійснення деяких заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, освоєна в сумі 7 млн 129 тис. 802 грн [3].

Аналітичні дослідження показують, що кошти, виділені із державного бюджету на охорону здоров'я, використані за цільовим призначенням.

Висновки з даного дослідження і перспективи розвідок у даному напрямку. Система охорони здоров'я є складною економічною системою, яка забезпечує добробут населення, а також формує передумови для відтворення та розвитку людського потенціалу країни. Охорона здоров'я потребує радикальних змін, котрі повинні починатися перш за все з належного фінансування галузі та пошуку нових фінансових джерел.

З метою покращення фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я необхідно: 1) продовжити реформу фінансового забезпечення галузі охорони здоров'я; 2) запроваджувати нові фінансові механізми на рівні спеціалізованої медичної допомоги; 3) створити умови для фінансового захисту населення від надмірних витрат на медичне обслуговування; 4) дбати про надання державного гарантування пакета медичної допомоги, який має бути доступним населенню; 5) оновлювати матеріально-технічну базу медичних закладів; 6) забезпечувати ресурсний потенціал закладів охорони здоров'я на всіх рівнях медичної допомоги відповідно до міжнародних стандартів.

Всі заходи, спрямовані на зміцнення фінансового потенціалу охорони здоров'я, покращать стан медичних закладів, що у свою чергу позитивно вплине на відновлення та збереження здоров'я населення.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://blog.liga.net/user/akalashnikova/article/34919> (дата звернення: 8.04.2021).
2. Бюджетний кодекс України : Кодекс від 08.07.2010 р. № 2456 – VI. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/#Text> (дата звернення: 06.04. 2021).
3. Звітність про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за 2020 р. URL: <https://bukoda.gov.ua/page/group/1619> (дата звернення: 6.04.2021).
4. Ковалевич Д. А. Проблеми та перспективи фінансового забезпечення розвитку охорони здоров'я // Бізнес-навігатор. 2019. Вип. 2 (51) С. 109–113. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav> (дата звернення: 06.04.2021).
5. Краснова О. І. Багатоканальне фінансування охорони здоров'я в контексті реформування галузі // Економіка і регіон. 2014. №6 (49). С. 75-80. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200099199.pdf>.
6. План перспективного розвитку охорони здоров'я Чернівецької області. URL: <https://www.medcv.gov.ua/archives/21973>.
7. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19 жовтня 2017 року № 2168-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 06.04. 2021).
8. Положення національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 років : Наказ Міністерства охорони здоров'я № 522 від 24 липня 2014 року. URL: https://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Projekt-Strategiyi-reformi_OZ.pdf.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (1996). *Constitution of Ukraine*, Law of Ukraine of June 28, №254k / 96-VR. URL: <https://blog.liga.net/user/akalashnikova/article/34919> (Accessed: 8.04.2021) (in Ukr.).
2. *Budget Code of Ukraine*, Code of 08.07.2010 № 2456-VI. Date of update: 01.01.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/#Text> (Accessed: 06.04. 2021) (in Ukr.).
3. Reporting on the implementation of local budgets of Chernivtsi region for 2020 (2021). URL: <https://bukoda.gov.ua/page/group/1619> (Accessed: 6.04.2021) (in Ukr.).
4. Kovalevich, D.A. (2019). Problems and prospects of financial support for health care development. *Biznes-navihator [Business Navigator]*, no. 2 (51), pp. 109–113. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav> (Accessed: 06.04. 2021) (in Ukr.).
5. Krasnova, O.I. (2014). Multichannel financing of health care in the context of reforming the industry. *Ekonomika ta rehion [Economy and the region]*, no. 6 (49), pp. 75–80. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200099199.pdf> (in Ukr.).
6. Plan of perspective development of health care of Chernivtsi region (2021). URL: <https://www.medcv.gov.ua/archives/21973> (in Ukr.).
7. Verkhovna Rada of Ukraine. *On state financial guarantees of medical services*, Law of Ukraine of October 19, 2017 № 2168-vIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/> (Accessed: 06.04. 2021) (in Ukr.).
8. Ministry of Health (2014). *Provisions of the national strategy for reforming health care systems in Ukraine for the period 2015-2020*, Decree of the № 522 of 24.07.2014. URL: https://healthsag.org.ua/wp-content/uploads/2014/11/Projekt-Strategiyi-reformi_OZ.pdf (in Ukr.).